

Povezanost samopodobe in samospoštovanja z agresivnostjo

Renata Marčič in Darja Kobal Grum*
Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo, Ljubljana

Povzetek: Zanimala nas je povezanost neodvisne in soodvisne samopodobe ter višine samospoštovanja z agresivnostjo. Nekatere pretekle raziskave so dale nasprotujoče si rezultate glede povezanosti med agresivnostjo ter samopodobo in samospoštovanjem. Raziskovalci poročajo o negativni povezanosti, pa tudi pozitivni in ničelni. V raziskavi je sodelovalo 158 oseb, starih od 19 do 51 let, povprečna starost je bila 24 let. Samopodobo smo merili z Vprašalnikom samopodobe za odrasle (Adult Sources of Self-Esteem Inventory – ASSEI; Elovson in Fleming, 1989), višino samospoštovanja z Rosenbergovo lestvico samospoštovanja (Rosenberg self-esteem scale – RSES; Rosenberg, 1965), agresivnost pa z Vprašalnikom agresivnosti (The Aggression Questionnaire – AQ; Buss in Perry, 1992). Rezultati so pokazali, da so področja soodvisne samopodobe pomembno povezana z agresivnostjo, področja neodvisne samopodobe pa ne, tudi če kontroliramo vpliv višine samospoštovanja na ta odnos. Višina samospoštovanja je pomembno negativno povezana z jezo, sovražnostjo in skupno agresivnostjo, tudi če kontroliramo vpliv samopodobe na povezanost med višino samospoštovanja in oblikami agresivnosti. Zaključimo lahko, da nam pri raziskovanju odnosa med doživljanjem sebe in agresivnostjo dajo pomembno informacijo le določena področja samopodobe; višino samospoštovanja pa je smiselno upoštevati le pri določenih oblikah agresivnosti, kot sta jeza in sovražnost, ne pa tudi pri fizični in besedni agresivnosti.

Ključne besede: samopodoba, samospoštovanje, agresivnost, jeza, sovražnost

Correlation of self-concept and self-esteem with aggressiveness

Renata Marčič and Darja Kobal Grum
University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of psychology, Ljubljana, Slovenia

Abstract: We were interested in the correlation of aggressiveness with independent self-concept, co-dependent self-concept and level of self-esteem. Some previous research gave contradictory results about correlations between aggressiveness, self-concept and self-esteem. Researchers report of negative correlation, but also of positive and no correlation. One hundred and fifty-eight participants, aged from 19 to 51, with average age of 21 participated in the research. Fifty participants were males and 108 were females. Self-concept was measured with the Adult Sources of Self-Esteem Inventory – ASSEI (Elovson & Fleming, 1989), level of self-esteem with the Rosenberg Self-Esteem Scale – RSES (Rosenberg, 1965) and aggressiveness with The Aggression Questionnaire – AQ (Buss & Perry, 1992). The results showed that aggressiveness is negatively correlated with co-dependent self-concept, but

* Naslov / Adress: asist. Renata Marčič, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, e-pošta: renata.marcic@ff.uni-lj.si

is not correlated with independent self-concept, even if we control for the level of self-esteem. The level of self-esteem is negatively correlated with anger, hostility, and overall aggression, but not with physical and verbal aggression, even if we control for the self-concept. We can conclude that only certain areas of self-concept are relevant in the research of the relationship between self-concept and aggressiveness, and that the level of self-esteem is to be taken into account only in some forms of aggressiveness, like anger and hostility, but not in physical and verbal aggression.

Key words: self-concept, self-esteem, aggressiveness, anger, hostility

CC = 3120

Samopodoba

Samopodoba je eno izmed temeljnih področij osebnosti, ki se postopno oblikuje že od otroštva dalje in se spreminja ter razvija celo življenje. »Samopodoba je organizirana celota lastnosti, potez, občutij, podob, stališč, sposobnosti in drugih psihičnih vsebin, za katere je značilno, da jih posameznik pripisuje samemu sebi, da tvorijo referenčni okvir, s katerim posameznik uravnava in usmerja svoje vedenje, da so v tesni povezavi z obstoječim vrednotnim sistemom posameznika ter z vrednotnim sistemom ožjega in širšega družbenega okolja in, da so pod nenehnim vplivom delovanja obrambnih mehanizmov« (Kobal, 2000, str. 25).

Vprašalnik samopodobe za odrasle, ki smo ga uporabili v raziskavi, izhaja iz modela samopodobe, ki temelji na dveh raziskovalnih tradicijah: večdimenzionalnem modelu Shavelsona, Hubnerja in Stantonona (1976) ter neodvisni/soodvisni teoriji samopodobe (independent/interdependent self-construal theory – IISCT) H. Markus in Kitayame (1991), Triandisa (1989, 1990), in drugih (Fleming in Watkins, 2001). Shavelson, Hubner in Stanton (1976) so zagovarjali model samopodobe, ki je večdimenzionalen in hierarhičen. Ker specifična samopodoba bolje napoveduje specifične dosežke kot splošna samopodoba, je prepoznavanje in ustrezno merjenje različnih vidikov samopodobe ključno za napredek v razumevanju in napovedovanju vedenja iz samopodobe (Fleming in Watkins, 2001).

Z vprašalnikom samopodobe za odrasle (Elovson in Fleming, 1989) merimo dve veliki področji samopodobe; to sta neodvisna samopodoba in soodvisna samopodoba. Na področje neodvisne samopodobe spadajo predstave o sebi, ki vključujejo predvsem nas same: naš fizičen izgled, inteligentnost, izobrazbo, sposobnosti, imetje, doseganje ciljev, vera. Na področje soodvisne samopodobe pa spadajo predstave o sebi v odnosu do drugih ljudi: o naši priljubljenosti, prijaznosti, ljubezenskem razmerju, odnosu z družino in podobno.

H. Markus in Kitayama (1991) predpostavljata, da je soodvisna nasproti neodvisni podobi sebe med najbolj splošnimi shemami posameznikovega sistema sebstva. Na Japonskem, pravita H. Markus in Kitayama (1991), kjer prevladuje kolektivistična filozofija, naj bi ljudje cenili harmonične medosebne odnose z

drugimi. Kolektivistične kulturne vrednote naj bi vzgajale soodvisno samopodobo. Kot primere vrednot, ki so skladne s soodvisnim sebstvom in kolektivističnimi kulturami, H. Markus in Kitayama (1991) citirata (med mnogimi drugimi kulturnimi primeri) kitajsko poudarjanje kolektivnega blagostanja vseh ljudi, ki prevlada nad individualnim, medsebojno povezanost in prijaznost, tako kot hispanška etika poudarja pomembnost sprejemljivosti, občutljivost za poglede drugih in medsebojno razumevanje (Fleming in Watkins, 2001). Oseba s soodvisno samopodobo aktivno išče odnose z drugimi, je pozorna na potrebe drugih in želi ohraniti ter negovati odnose (Bakan, 1996).

Samospoštovanje

Samospoštovanje je osrednja tema raziskav na področju posameznikove osebnosti (Kobal Grum in Avsec, 2007) in je sestavni del pojma sebe («self-concept»). Nanaša se na to, kaj ljudje čutijo do sebe, kar vpliva na njihove odnose z okoljem in z ljudmi v njemu (Kernis, 2003).

Najpogosteje se za merjenje samospoštovanja uporablja splošni faktor, ki predstavlja samospoštovanje kot osebnostno lastnost, neodvisno od konteksta in vsebine (Kobal Grum in Avsec, 2007). Rosenberg (1965) opredeljuje samospoštovanje kot pozitivno ali negativno stališče posameznika do sebe. Pozitivno stališče ali visoko samospoštovanje pomeni, da se posameznik sprejema takšnega, kot je, da se ceni, da je zadovoljen sam s seboj, da se čuti vrednega spoštovanja itn. In obratno: oseba z negativnim stališčem do sebe ali nizkim samospoštovanjem se ne ceni, svojih lastnosti ne odobrava, njeno mnenje o sebi je negativno itn.

Višino samospoštovanja so raziskovalci povezovali z velikim številom osebnostnih karakteristik in različnimi vrstami vedenja: pozitivni izidi so praviloma povezani z visokim samospoštovanjem, negativni pa z nizkim. Za posameznike z visokim samospoštovanjem se predvideva, da imajo bolj pozitivne osebnostne lastnosti, so bolj prepričani o svojih sposobnostih in dejanjih, imajo pozitivna pričakovanja ter so boljši pri izvedbi nalog in vlog. Posamezniki z visokim samospoštovanjem doživljajo višje subjektivno blagostanje, so na splošno bolj zadovoljni z življenjem, bolj optimistični, srečni, doživljajo več pozitivnih emocij (Baumeister, Campbell, Kreuger in Vohs, 2003; Lyons in Chamberlain, 1994).

Baumeister (Baumeister, Smart in Boden, 1996; Baumeister, 1997) pa opozarja tudi na negativne posledice visokega samospoštovanja. Meni, da visoko samospoštovanje sicer koristi posamezniku, vendar škodi drugim, saj so za določene posameznike z visokim samospoštovanjem značilne tudi večje agresivne tendence (Kobal Grum in Avsec, 2007). Še posebej posamezniki z napihnjenim ali nestabilnim samospoštovanjem (narcisisti) so nagnjeni k jezi in so visoko agresivni kadar je ogrožena njihova visoka samopodoba (Baumeister idr., 1996; Bushman in Baumeister, 1998, Kernis, Grannemann in Barclay, 1989).

Agresivnost

Agresivnost pomeni trajno značilnost posameznika, ne glede na to, kako pojmujeemo njen izvor (Lamovec, 1978). Večina sodobnih avtorjev (Anderson, 2002; Berkowitz, 1993) definira agresivnost kot obliko vedenja neke osebe, katere namen je poškodovati drugo živo bitje, slednja pa je motivirana se takšnemu vedenju izogniti. Agresivnost pojmujejo kot obliko vedenja in ne kot potrebo, motiv ali čustvo. Slednje lahko agresivnost le spremljajo, vendar niso njen nujen pogoj. Agresor se torej zaveda, da dela nekaj, česar si žrtev ne želi. »Poškodba« vključuje fizične poškodbe (npr. udarec v obraz), psihološke poškodbe (npr. verbalne žalitve) in posredne poškodbe (npr. poškodovanje lastnine).

Četudi agresivnost stalno vključuje namen škoditi nekomu, poškodba ni stalno glavnega pomena. Agresor ima lahko druge cilje, kot je npr. poskus vplivanja na vedenje druge osebe (prisila), poskus doseganja moči in dominance nad drugo osebo ali poskus doseganja spoštovanja ali narediti vtis na druge (socialni status) (Berkowitz, 1993).

Raziskovanje agresivnosti se osredotoča na odkrivanje bioloških, okoljskih, psiholoških in socialnih dejavnikov, ki vplivajo na agresivno vedenje, in kako uporabiti ta odkritja za zmanjševanje neupravičene agresije. Te dejavnike lahko razvrstimo kot značilnosti situacije ali kot značilnosti osebe v situaciji. Osebni dejavniki vključujejo vse značilnosti, s katerimi oseba pride v situacijo, kot so osebnostne lastnosti, stališča in genetske dispozicije. Stabilni osebnostni dejavniki so tisti, ki kažejo neko konsistentnost skozi čas, situacije ali oboje. Ta konsistentnost je večinoma posledica posameznikove konsistentne uporabe shem, skriptov in drugih struktur znanja (Anderson in Bushman, 2002).

Merjenje agresivnosti

Najpogosteje uporabljena vprašalnika agresivnosti sta Buss-Durkeejev ter sodobnejši Buss-Perryjev. Buss-Perryjev vprašalnik meri štiri oblike agresivnosti: fizično agresivnost, besedno agresivnost, jezo in sovražnost. Besedna agresivnost je definirana kot »besedni napad, ki poskuša povzročiti psihološko bolečino, kar povzroči, da se drugi počuti slabše o sebi, t.j. poškoduje njegovo samopodobo« (Cahn in Lloyd, 1996, str. 86). Sovražnost je oblika jezne notranje zavrnitve ali zanikanja. Kelman je definiral sovražnost kot namerno zavračanje dokazov, da je posameznikova percepcija sveta napačna. Namesto ponovnega premisleka, sovražna oseba poskuša prisiliti svet, da ustreza njenemu pogledu, čeprav je brezupno početje in ne glede na škodljive posledice (Stevens, 2008). Oseba občuti jezo, ko ocenjuje, da se nekdo neupravičeno vede tako, da ogroža neko vrednoto osebe. Socialni vidik je povezan z občutjem moči, ker se jezi samo tisti, ki se čuti močnega, tako da je jeza povezana z občutkom lastne pomembnosti in značaja (Haley, 1986, po Milivojevič, 2007). Na eksistencialni ravni sta jeza in agresivnost poskus osebe, da uredi svet v skladu s

svojimi željami in vrednotami. Izražena jeza je zelo močna zahteva po spremembi vedenja, ki, če drugi tega vedenja ne spremeni, lahko preide v bes, bes pa lahko preide v fizično nasilje. Kadar fizično nasilje izvira iz jeze in besa, ni usmerjeno na povzročanje telesnih poškodb. Cilj nasilja je pri drugemu izzvati strah in bolečino, ter ga s tem prisiliti, da spremeni svoje vedenje. Zaradi tega je vsako izražanje jeze implicitno zastrahovanje, implicitna grožnja s fizičnim nasiljem, demonstracija moči.

Povezanost samopodobe in samospoštovanja z agresivnostjo

Pretekle raziskave, ki so proučevale agresivnost in samopodobo, so dobile nasprotujoče si rezultate. Nekatere poročajo, da fenomena nista povezana (Brudett in Jensen, 1983; Schaughency, Frame in Strauss, 1987), druge so ugotovile negativno povezanost med njima (Byrd, 2005; Marsh, Parada, Yeung in Healey, 2001; Taylor, Davis-Kean in Malanchuk, 2007). Taylor idr. (2007) so ugotovili tudi, da obstaja majhna skupina mladih, ki so agresivni, ko dobijo informacije, ki ogrožajo njihovo samopodobo. Zaradi nejasnih predhodnih ugotovitev predpostavljamo, da med samopodobo in agresivnostjo ne bo pomembnih povezav.

Raziskav, ki bi se ukvarjale s samopodobo in agresivnostjo je malo (Hook, 2007; Schaughency, Frame in Strauss, 1987, Taylor idr., 2007), pa še te so izvedene večinoma na vzorcu otrok. Več je raziskav, ki se ukvarjajo s povezanostjo samospoštovanja z agresivnostjo. Obstaja dolga tradicija pogledov, da nasilje in druga antisocialna vedenja izvirajo iz nizkega samospoštovanja (npr. Anderson, 1994; Gondolf, 1985; Renzetti, 1992; Staub, 1989; Wiehe, 1991), vendar ti pogledi niso temeljito obrazloženi. Renzetti (1992) je rekel, da sta ljubosumje in posesivnost, ki vodita v družinsko nasilje, načeloma posledica nizkega samospoštovanja. Long (1990) je ocenil, da so nizko samospoštovanje in občutja neustreznosti izrazite karakteristike večine teroristov. Wiehe (1991) je rekel, da je možen motiv za nasilje med sorojenci zavarovanje ali povečanje njihovega nizkega samospoštovanja.

Veliko je bilo takšnih in podobnih trditev, vendar pregled Baumeistra idr. (1996) ni odkril nobene navedbe dokončne in veljavne teorije, da nizko samospoštovanje povzroča nasilje. En vidik je, da ljudje z nizkim samospoštovanjem upajo, da si bodo le-tega pridobili z nasiljem, kot npr. z agresivnim dominiranjem drugim. V tem pogledu bi bilo nasilje tehnika samo-povečevanja. Raziskave so pokazale, da ta teorija ne vzdrži. Motivacija za iskanje samo-povečevanja se je pokazala kot značilna za ljudi z visokim (prej kot z nizkim) samospoštovanjem in je dejansko šibka ali je ni med ljudmi z nizkim samospoštovanjem (Baumeister, Tice in Hutton, 1989; Tice, 1993). Pravzaprav zgleda, da so ljudje z nizkim samospoštovanjem ambivalentni do dviganja spoštovanja in se pogosto izogibajo okoliščinam, ki bi lahko dvignile njihovo samospoštovanje (De La Ronde in Swann, 1993; Swann, Griffin, Predmore in Gaines, 1987).

V raziskavi Bushmana in Baumeistra (1998) samospoštovanje ni dalo pomembnih učinkov, neodvisno ali v interakciji z ostalimi spremenljivkami. Taylor idr. (2007) so ugotovili, da splošno samospoštovanje ni napovedovalo agresivnosti. To nasprotuje tradicionalnim pogledom, da nizko samospoštovanje povzroča agresivnost, prav tako pa vsakim predlogom, da favorizirani pogled nase v splošnem vodi do agresivnosti.

Na podlagi teh ugotovitev smo predpostavili, da med višino samospoštovanja in posameznimi oblikami agresivnosti ne bo pomembnih povezav ter, da zadovoljstvo z vidiki posameznikovega življenja (samopodoba) ne bo povezano z njegovo agresivnostjo. Tako smo predpostavili, da niti neodvisna niti soodvisna samopodoba ne bosta pomembno povezani s posameznimi oblikami agresivnosti.

Metoda

Udeleženci

V raziskavi je sodelovalo 158 oseb, starih od 19 do 51 let, povprečna starost je bila 24,21 let ($SD = 6,27$). Petdeset oseb je bilo moškega spola, 108 pa ženskega. Udeleženci (90 %) so bili večinoma študenti ali osebe z dokončano višjo, visoko oz. fakultetno izobrazbo.

Pripomočki

Samopodobo smo merili z Vprašalnikom samopodobe za odrasle (Adult Sources of Self-Esteem Inventory – ASSEI; Elovson in Fleming, 1989). Vprašalnik vsebuje 20 postavk, ki se nanašajo na dve kategoriji samopodobe: neodvisno ali individualno samopodobo ter soodvisno ali medosebno samopodobo. Udeleženci na 10-stopenjski lestvici ocenjujejo stopnjo zadovoljstva z različnimi področji njihovega življenja. Ta področja pokrivajo različne vidike samopodobe, npr. fizično, socialno, etnično, družinsko, intelektualno. Davis-Zinner (1990, po Fleming in Watkins, 2001) je ugotovil test-retestno zanesljivost 0,67 za celotno lestvico, kar se zdi dobro v primeru, ko samo ena postavka zastopa posamezno področje. V naši raziskavi se je pokazal koeficient zanesljivosti celotne lestvice (Cronbachov α) 0,82, neodvisne samopodobe 0,79 in soodvisne samopodobe 0,66.

Višino samospoštovanja smo merili z Rosenbergovo lestvico samospoštovanja (Rosenberg self-esteem scale – RSES; Rosenberg, 1965). Lestvica z 10 postavkami meri stopnjo globalnega samospoštovanja: splošna stališča, ki jih zavzema posameznik do samega sebe. Udeleženci vrednotijo postavke na ocenjevalni lestvici likertovega tipa od 1 do 4. Višje število točk pomeni višje samospoštovanje. Koeficient zanesljivosti (Cronbachov α) je bil 0,82.

Agresivnost smo merili z Vprašalnikom agresivnosti (The Aggression Questionnaire – AQ; Buss in Perry, 1992). Vprašalnik je sestavljen iz 29 postavk, ki se nanašajo na različne oblike vedenjskih vzorcev. Posameznik na petstopenjski likertovi lestvici oceni, v kolikšni meri so značilne zanj. Vprašalnik sestavljajo štiri lestvice: besedna agresivnost, fizična agresivnost, jeza in sovražnost. Seštevek rezultatov vseh lestvic pa je skupen rezultat, ki se nanaša na agresivnost na splošno.

Tabela 1. Koeficient zanesljivosti lestvic Vprašalnika agresivnosti

Lestvica	število postavk	Cronbach α	
		Buss in Perry ($N = 1253$)	naša raziskava ($N = 158$)
fizična agresivnost	9	,85	,71
besedna agresivnost	5	,72	,55
jeza	7	,83	,74
sovražnost	8	,77	,76
skupna agresivnost	29	,89	,84

Postopek

Vzorec je bil priložnosten, pogoj je bila starost nad 18 let. Udeleženci so bile naključne osebe na vlaku, prijatelji in znanci ter študentje na Visoki šoli za zdravstvo. Nekateri so vprašalnike so izpolnjevali sami, drugi v skupini. Eni so dobili vprašalnike natisnjene, drugi pa so jih izpolnjevali v elektronski obliki.

Rezultati

Tabela 2. Korelacije med oblikami agresivnosti in vidiki samopodobe.

Samopodoba	Agresivnost				
	skupna	fizična	besedna	jeza	sovražnost
splošna	–,302**	–,259**	–,021	–,128	–,366**
neodvisna	–,165*	–,099	,101	–,056	–,312**
soodvisna	–,393**	–,395**	–,179*	–,186*	–,324**
samospoštovanje	–,330**	–,063	,015	–,216**	–,556**

* $p < ,05$; ** $p < ,01$.

Rezultati so pokazali, da je splošna samopodoba pomembno negativno povezana s fizično agresivnostjo in sovražnostjo, ne pa tudi z besedno agresivnostjo in jezo (v tabeli 2). Podrobnejša analiza je pokazala, da je pomembno predvsem to, katero

področje samopodobe gledamo. Področja, ki spadajo v t. i. neodvisno samopodobo niso povezana z agresivnostjo, razen s sovražnostjo. So pa področja, ki spadajo med t. i. soodvisno samopodobo pomembno negativno povezana z vsemi oblikami agresivnosti. Višina samospoštovanja je pomembno povezana z jezo, sovražnostjo in skupno agresivnostjo, ne pa tudi s fizično in besedno agresivnostjo.

Ker je korelacija med višino samospoštovanja in samopodobo precej visoka; v našem primeru 0,51, smo naredili parcialne korelacije. Tako smo dobili korelacije med samopodobo in oblikami agresivnosti, brez vpliva višine samospoštovanja, ter med višino samospoštovanja in oblikami agresivnosti, brez vpliva samopodobe.

Tabela 3. *Parcialne korelacije med oblikami agresivnosti in samopodobo, če kontroliramo vpliv samospoštovanja.*

Samopodoba	Agresivnost				
	skupna	fizična	besedna	jeza	sovražnost
splošna	-,166*	-,264**	-,033	-,022	-,117
neodvisna	,012	-,077	,110	,071	-,025
soodvisna	-,322**	-,396**	-,194*	-,127	-,187*

* $p < ,05$; ** $p < ,01$.

Če kontroliramo vpliv višine samospoštovanja na korelacije med samopodobo in agresivnostjo, ostanejo statistično pomembne korelacije med samopodobo in agresivnostjo večinoma enake (v tabeli 3). Povezanost med splošno samopodobo in sovražnostjo postane nepomembna, prav tako med neodvisno samopodobo in sovražnostjo ter posledično skupno agresivnostjo. Nepomembna postane tudi povezanost med jezo in soodvisno samopodobo.

Tabela 4. *Parcialne korelacije med oblikami agresivnosti in samospoštovanjem, če kontroliramo vpliv samopodobe.*

Kontroliranje samopodobe		Agresivnost				
		skupna	fizična	besedna	jeza	sovražnost
splošne	samospoštovanje	-,215**	,082	,029	-,177*	-,462**
neodvisne	samospoštovanje	-,290**	-,013	-,046	-,221**	-,485**
soodvisne	samospoštovanje	-,235**	,071	,077	-,169*	-,506**

* $p < ,05$; ** $p < ,01$.

Pri kontroliranju vpliva samopodobe na korelacije med višino samospoštovanja in agresivnostjo ugotovimo, da sta jeza in sovražnost statistično pomembno negativno povezani z višino samospoštovanja, fizična in besedna agresivnost pa ne (v tabeli 4).

Razprava

Samopodoba in agresivnost

Zaradi nasprotujočih si rezultatov nekaterih preteklih raziskav smo predpostavili, da zadovoljstvo z vidiki posameznikovega življenja (samopodoba) ni povezano z njegovo agresivnostjo. Naši rezultati so pokazali, da je agresivnost povezana le z določenimi področji samopodobe, z drugimi pa ne. Vse proučevane oblike agresivnosti so bile statistično pomembno negativno povezane s področji soodvisne samopodobe, s področji neodvisne samopodobe pa je bila pomembno povezana le sovražnost (tabela 2). Tudi ta povezanost je postala nepomembna, ko smo kontrolirali vpliv višine samospoštovanja na odnos med samopodobo in agresivnostjo (tabela 3).

Pomembna negativna povezanost med soodvisno samopodobo in agresivnostjo ne preseneča. Ljudje, ki imajo boljše odnose s svojo družino, ki so priljubljeni, prijazni in poštene do drugih, imajo na teh področjih boljšo samopodobo, izražajo manj agresivnosti. In obratno: ljudje, ki so manj agresivni, so bolj priljubljeni, prijazni in imajo boljše odnose z drugimi. Bolj zanimiv je podatek, da se ljudje, ki imajo boljšo neodvisno samopodobo v agresivnosti ne razlikujejo od ljudi, ki imajo slabšo neodvisno samopodobo. Torej tisti, ki se čutijo bolj privlačne, inteligentne, izobražene, sposobne, premožne in ugledne niso nič bolj ali manj agresivni od tistih, ki tega ne čutijo v tolikšni meri.

Torej lahko rečemo, da je manjša agresivnost pri človeku povezana predvsem z boljšimi odnosi z drugimi in posledično boljšo soodvisno samopodobo. Ali drugače rečeno, tisti, ki so jim socialni odnosi bolj pomembni, imajo višjo soodvisno samopodobo in so manj agresivni.

Neskladja v preteklih raziskavah so se mogoče pojavila, ker raziskovalci niso ločevali med soodvisnimi in neodvisnimi področji samopodobe; to ločevanje pa je po H. Markus in Kitayami (1991) med najbolj splošnimi shemami posameznikovega sistema sebstva.

Samospoštovanje in agresivnost

Za višino samospoštovanja smo zaradi nasprotujočih si preteklih raziskav predvideli, da ne bo povezana z agresivnostjo, vendar se je pokazala pomembna negativna povezanost z jezo, sovražnostjo in posledično s skupno agresivnostjo (tabela 2). Korelacije so ostale enake, ko smo kontrolirali vpliv samopodobe na odnos med višino samospoštovanja in agresivnostjo (tabela 4).

Ljudje, ki imajo bolj pozitivno stališče do sebe, se bolj cenijo, so zadovoljni s sabo in se čutijo vrednega samospoštovanja, so manjkrat jezni in sovražni, niso pa nič bolj ali manj pogosto fizično in besedno agresivni od ljudi, ki imajo bolj negativno

stališče do sebe, se ne cenijo in svojih lastnosti ne odobravajo. Mogoče želijo ljudje, ki imajo nižje samospoštovanje, spreminjati druge in svet, kar je značilno za jezo in sovražnost (Milivojević, 2007; Stevens, 2008) namesto, da bi spremenili sebe in doživljanje sebe. Lahko bi sklepali, da je višina samospoštovanja pomembno povezana predvsem s posrednimi oblikami agresivnosti (jeza in sovražnost), ne pa toliko z neposrednimi (fizična in besedna agresivnost).

Rezultati se ne skladajo s tistimi avtorji (npr. Anderson, 1994; Gondolf, 1985; Renzetti, 1992; Staub, 1989; Wiehe, 1991), ki zagovarjajo, da je nasilje povezano z nizkim samospoštovanjem, saj fizična agresivnost ni bila pomembno povezana s samospoštovanjem. Prav tako rezultati ne potrjujejo ugotovitve drugih avtorjev (Baumeister, Tice in Hutton, 1989; Felson, 1984; Feshbach, 1970; Tice, 1993), ki ugotavljajo, da se visoko samospoštovanje povezuje z večjo agresivnostjo, saj je se je pri naši raziskavi pokazalo obratno. Osebe z nižjim samospoštovanjem so mogoče bolj negotove glede lastne vrednosti, zato jih dejanja drugih hitreje prizadenejo. Beck (1999) pravi, da vsi živimo po pravilih, ki jih uporabljamo za ocenjevanje vedenja drugih ljudi. Če se drugi obnašajo v skladu z našimi pravili, se dobro počutimo, če ne, se počutimo prizadete in, pogosto, jezne. V ta pravila je vključeno kritično vprašanje: Ali me ljudje spoštujejo? Ali jim je mar zame? Če se pravilo prekrši, to pomeni, da me oseba ne spoštuje ali ji ni mar zame.

Rezultati so pokazali, da sta tako samopodoba kot višina samospoštovanja pomembno povezani z agresivnostjo, čeprav smo predpostavili, da ne bosta. Ugotovili smo, da so vse oblike agresivnosti pomembno povezane le z nekaterimi oblikami samopodobe, višina samospoštovanja pa je pomembno povezana le z nekaterimi oblikami agresivnosti.

Pri interpretaciji rezultatov ni odveč opozorilo, da je malo udeležencev poročalo o visoki fizični agresivnosti, medtem ko je interpretacija besedne agresivnosti lahko zelo široka. Postavke, ki merijo besedno agresivnost bi lahko v naši kulturi dojemali tudi pozitivno. Le-te na nek način izražajo zavzemanje zase in za svoja mnenja. Kar pa je po eni strani ustrezno, po drugi strani pa se ni smiselno prepirati za vsako ceno in tako agresivno pristopati do drugih. Poleg tega je koeficient zanesljivosti lestvice besedne agresivnosti v naši raziskavi precej nizek ($\alpha = 0,55$).

Zaključki

Delitev samopodobe na soodvisno in neodvisno se je pokazala za zelo smiselno in potrebno. Področje samopodobe namreč vpliva na to ali se bo samopodoba posameznika povezovala z določenim fenomenom kot je agresivnost ali ne. Le-ta je pomembno povezana s področji soodvisne samopodobe, s področji neodvisne samopodobe pa ne.

Raziskava je potrdila, da boljši medosebni odnosi prispevajo k manjši agresivnosti in obratno, manjša agresivnost prispeva k boljšim medosebnim odnosom.

Pokazalo se je, da je višina samospoštovanja povezana le z nekaterimi, bolj posrednimi oblikami agresivnosti (jeza in sovražnost), ne pa tudi z ostalimi, bolj neposrednimi oblikami agresivnosti (fizična in besedna agresivnost). Raziskava nakazuje, da je mogoče smiselno bolj ostro ločevati med posameznimi oblikami agresivnosti, vsaj pri proučevanju njenega odnosa s pogledi nase. Kaže, da se neposredna in posredna agresivnost precej razlikujeta po svojih značilnostih od fizične in besedne agresivnosti.

Raziskavo bi lahko izboljšali z večjim številom udeležencev, s čimer bi bili v večji meri zastopani tudi ekstremi, npr. zelo agresivni ljudje ali zelo nizko samospoštovanje. Mogoče bi bilo dobro uporabiti drug vprašalnik agresivnosti, ki bi imel besedno agresivnost bolj konceptualizirano, oblike agresivnosti pa bi imel preciznejše razdeljene zaradi morebitnih različnih povezav glede na posamezno obliko agresivnosti. Nadaljnje raziskave se lahko poglobijo samo v poučevanje povezav samospoštovanja z jezo ali sovražnostjo, pri katerih samospoštovanje igra pomembnejšo vlogo kot pri fizični in besedni agresivnosti. Ker sodobni avtorji (npr. Baumeister idr., 1996; Kernis, 2003) predlagajo, da je mogoče bolj kot višina samospoštovanja pomembna njegova trdnost, bi lahko v nadaljevanju proučili še povezanost agresivnosti s krhkostjo samospoštovanja. Da je samospoštovanje krhko lahko sklepamo, če je lažno (odgovori na vprašalnikih se ne skladajo z dejanskim samospoštovanjem osebe), nestabilno (pogosto niha) ali pogojno (temelji na pogojih, ki jih mora posameznik izpolnjevati, da dosega določeno stopnjo samospoštovanja).

Literatura

- Anderson, E. (1994). The code of the streets. *Atlantic Monthly*, 273, 81–94.
- Anderson, C. A. (2002). Aggression. V Borgatta, E. in Montgomery, R. *The encyclopedia of sociology* (str. 68-78). New York: MacMillan.
- Anderson, C. A. in Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology*, 53, 27-51.
- Bakan, D. (1996). *The duality of human existence*. Boston, MA: Beacon Press.
- Baumeister, R. F. (1997). Esteem threat, self-regulatory breakdown, and emotional distress as factors in self-defeating behavior. *Review of General Psychology*, 1, 145-174.
- Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Krueger, J. I. in Vohs, K. D. (2003). Does high self-esteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles? *Psychological Science in the Public Interest*, 4, 1-44.
- Baumeister, R. F., Smart, L. in Boden, J. M. (1996). Relation of Threatened Egotism to Violence and Aggression: The Dark Side of High Self-Esteem. *Psychological Review*, 10, 5-33.
- Baumeister, R. F., Tice, D. M. in Hutton, D. G. (1989). Self-presentational motives and personality differences in self-esteem. *Journal of Personality*, 57, 547-579.
- Beck, A. T. (1999). *Prisoners of hate: the cognitive basis of anger, hostility, and violence*.

New York: HarperCollins Publishers.

- Berkowitz, L. (1993). *Aggression: its causes, consequences, and control*. USA: McGraw-Hill.
- Burdett, K. in Jensen, L. C. (1983). The self-concept and aggressive behavior among elementary school children from two socioeconomic areas and two grade levels. *Psychology in the Schools* 20, 370-375.
- Bushman, B. in Baumeister, R. (1998). Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression: does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 219-229.
- Buss, A. H. in Perry, M. (1992). The Aggression Questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 452-459.
- Byrd, R. E. (2005). The relationship between self-esteem/self-concept and aggression in Black, Latino, and White middle school males. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, 66(6-A).
- Cahn, D. D. in Lloyd, S. A. (1996). *Family Violence from a Communication Perspective*. London: Sage Publications, Inc.
- De La Ronde, C. in Swann, W. B. (1993). Caught in the crossfire: Positivity and self-verification strivings among people with low self-esteem. V R. Baumeister (Ur.), *Self-esteem: The puzzle of low self-regard* (str. 147-165). New York: Plenum Press.
- Elovson, A. C. in Fleming, J. S. (1989). *The Adult Sources of Self-Esteem Inventory*. Unpublished assessment instrument. California State University.
- Felson, R. B. (1984). Patterns of aggressive social interaction. V A. Mummendey (Ur.), *Social psychology of aggression: From individual behavior to social interaction* (str. 107-126). Berlin: Springer-Verlag.
- Feshbach, S. (1970). Aggression. V P. H. Mussen (Ur.), *Carmichael's manual of child psychology, vol. 2* (str. 159-259). New York: Wiley.
- Fleming, J. S. in Watkins, D. (2001). *Toward An Integration of Two Traditions in Self-Concept Research – A New Structural Model of Self-Concept*. [Neobjavljen rokopis].
- Gondolf, E. W. (1985). *Men who batter*. Holmes Beach, FL: Learning Publications.
- Hook, T. L. (2007). *The role of self-concept and narcissism in aggression*. (Doktorska disertacija). Pridobljeno iz svetovnega spleta 8.11.2008 na <http://library2.usask.ca/theses/available/etd-05132007-220642/unrestricted/hookdissertation.pdf>. University of Psychology, Saskatoon.
- Kernis, M. H. (2003). Toward a conceptualization of Optimal self-esteem. *Psychological Inquiry*, 14, 1-26.
- Kernis, M. H., Grannemann, B. D. in Barclay, L. C. (1989). Stability and Level of Self-Esteem as Predictors of Anger Arousal and Hostility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 1013–1022.
- Kobal, D. (2000). *Temeljni vidiki samopodobe [Basic aspect of self-concept]*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Kobal Grum, D. in Avsec, A. (2007). Samospoštovanje [Self-esteem]. V A. Avsec (Ur.), *Psihodiagnostika osebnosti* (str. 93-110). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Lamovec, T. (1978). Psihologija agresivnosti [Psychology of aggressiveness]. V Lamovec, T. in Rojnik, A. *Agresivnost*. DDU UNIVERZUM: Ljubljana.

- Long, D. E. (1990). *The anatomy of terrorism*. New York: Free Press.
- Lyons, A., Chamberlain, K. (1994). The effects of minor events, optimism and self-esteem on health. *British Journal of Clinical Psychology*, 33, 559-570.
- Markus, H. R. in Kitayama, S. (1991). Cultural variation in the self-concept. V G. R. Goethals in J. Strauss (Ur.), *The Self: Interdisciplinary approaches* (str. 18-47). New York: Springer Verlag.
- Marsh, H. W., Parada, R. H., Yeung, A. S. in Healey, J. (2001). Aggressive school troublemakers and victims: A longitudinal model examining the pivotal role of self-concept. *Journal of Educational Psychology*, 93, 411-419.
- Milivojević, Z. (2007). *Emocije: psihoterapija i razumevanje emocija [Emotions: psychotherapy and understanding]*. Novi Sad: Psihopolis institut.
- Renzetti, C. M. (1992). *Violent betrayal: Partner abuse in lesbian relationships*. Newbury Park, CA: Sage.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Schaughency, E., Frame, C. L. in Strauss, C. C. (1987). Self-concept and aggression in elementary school students. *Journal of Clinical Child Psychology*, 16, 116-121.
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J. in Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation on construct interpretations. *Review of Educational Research*, 46, 407-441.
- Staub, E. (1989). *The roots of evil: The origins of genocide and other group violence*. New York and Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Stevens, T. G. (2008). Overcome Anger and Aggression. V *You can choose to be happy*. Dostopno 28.9.2007 na <http://www.csulb.edu/~tstevens>.
- Swann, W. B. Jr., Griffin, J. J., Predmore, S. C. in Gaines, B. (1987). The cognitive-affective crossfire: When Self-consistency confronts self-enhancement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 881-889.
- Taylor, L. D., Davis-Kean, P. in Malanchuk, O. (2007). Self-esteem, academic self-concept, and aggression at school. *Aggressive Behavior*, 33, 130-136.
- Tice, D. (1993). The social motivations of people with low self-esteem, V R. Baumeister (Ur.), *Self-Esteem. The Puzzle of Low Self-Regard* (str. 37-53). New York: Plenum Press.
- Triandis, H. C. (1989). The self and social behavior in differing cultural contexts. *Psychological review*, 96, 506-520.
- Triandis, H. C. (1990). Cross-cultural studies of individualism and collectivism. V J. Berman (Ur.), *Nebraska Symposium of Motivation, 1989* (str. 41-133). Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
- Wiehe, V. R. (1991). *Perilous rivalry: When siblings become abusive*. Lexington, MA: Heath/Lexington Books.

Prispelo/Received: 18.05.2009

Sprejeto/Accepted: 09.12.2009